

1. Волошина Н. Філософські погляди на сутність патріотизму як інформаційно-психологічну складову інформаційної безпеки / Н. М. Волошина // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. – 2009. – № 1 (4). – С. 72–75. 2. Говда І. Тарас Шевченко і сьогодні [Електронний ресурс] / І. Говда // Тарас Шевченко: Інтернет-портал. – Режим доступу: http://taras-shevchenko.in.ua/statti/taras-shevchenko_i_syogodennya.html. 3. Про додаткові заходи з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка: Указ Президента України від 11.04.2012 № 257/2012 [Електронний ресурс] // Президент України: офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/14680.html>. 4. Про заходи з підготовки до відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка: Постанова Кабінету Міністрів України

від 19.10.1998 № 1655 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіційний сайт. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1655-98-p>. 5. Салтовський О. Кирило-мефодіївське товариство та політичні погляди його учасників [Електронний ресурс] / О. І. Салтовський // Концепції української державності в історії вітчизняної політичної думки (від витоків до початку ХХ сторіччя). – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/salto/salt06.htm>. 6. Шевченко Т. Г. Гайдамаки. Гупалівщина [Електронний ресурс] / Т. Г. Шевченко // Кобзар. – Режим доступу: <http://kobzar.info/kobzar/works/poetry/2002/09/23/77.html>. 7. Шевченко Т. Г. Кавказ [Електронний ресурс] / Т. Г. Шевченко // Кобзар. – Режим доступу: <http://kobzar.info/kobzar/works/poetry/2002/09/23/107.html>.

Борис Петруньок

Тарас Шевченко в конструюванні української національної ідентичності

У контексті основних складових поняття національної ідентичності здійснено огляд творчої спадщини Т. Шевченка.

The reviews of Taras Shevchenko's creative works in the context of basic components of national identity are considered in the article.

Розгляд будь-яких теоретичних наукових питань, пов'язаних з проблемою ідентичності, здійснювати достатньо складно, особливо, коли ми говоримо про колективну ідентичність, тобто, власне, ту характеристику індивіда і спільноти, яка визначає їх взаємопов'язаність і взаємну належність. Значно частіше вживають більш вузьке поняття «національної ідентичності». Тут предметом розгляду виступає національна спільнота (чи то в розумінні етнічної, чи то політичної нації). Національна спільнота значно простіше локалізується в просторовому і часовому вимірах, на відміну від інших можливих колективних ідентичностей, наприклад – релігійної, регіональної, тощо. Згідно з класичними визначеннями національної ідентичності, невід'ємною її частиною є спільне бачення минулого (уявлення про спільне походження, спільна міфологія, культурні та духовні цінності). В цьому контексті велике значення має мистецька традиція, особливо ті персоналії, які вважаються її фундаторами, визначними представниками.

Для українців, беззаперечно, подібну роль виконує Тарас Шевченко. Ключовою особистістю для української культури він вважається, перш за все, за те, що фактично був першим, хто представив українську мову як самостійну і повноцінну. Сучасна українська література бере свій початок від Шевченка. Крім цього, його творчість як художника має величезний вплив на українську традицію малювання. Також не можна оминути його суспільно-політичних поглядів. Для свого покоління Шевченко був чи одним з найвагоміших українських інтелектуалів, і, чи не єдиним, хто чітко позиціонував себе як українець, а не малорос чи підданець імперії. Саме тому ми можемо говорити про ключову роль особистості Шевченка для формування української національної ідентичності.

Однак, подібна характеристика наштовхується на цілий ряд суттєвих перешкод. Насамперед це

те, що Шевченко був митцем, а тому більшість його ідей і поглядів, будь-яку інформацію, яка допомогла б нам краще зрозуміти його як особистість, ми маємо вичленити з поезій, особистого листування, нотаток тощо. Шевченка можна вважати співавтором програмних документів Кирило-Мефодіївського братства, але якихось власних подібних робіт він не залишив. Відповідно, є необхідність інтерпретації тих ідей, які переважно висловлені в поетичній формі. Крім того, зважаючи на значимість фігури поета, його творчість завжди була предметом аналізу офіційної української історіографії і культурології. Текстуальна і образна простота, в поєднанні з великою емоційністю і глибиною дозволяють ефективно маніпулювати поетичними текстами, інтерпретуючи Шевченка відповідно до конкретних ідеологем. Фактично, творчість Шевченка можна використовувати для конструювання будь-яких форм ідентичності, просто частково її деформуючи і розставляючи смислові наголоси. Найкращим прикладом подібної практики може бути радянська інтерпретація Шевченка, в якій він виступав адептом об'єднання слов'янських народів, беззаперечним противником церкви, тощо.

Деякі дослідники слушно акцентують увагу на тому, що вивчення життя і творчості Тараса Шевченка завжди відбувалося (і зараз теж) в контексті певних ідеологічних схем. Це не дає повною мірою оцінити місце поета, зокрема в рамках європейської традиції романтичної поезії, а також негативно відбивається на процесах ідентифікації українців, які внаслідок трансформації інтерпретацій Шевченка змушені змінювати своє відношення до нього, при цьому творча спадщина поета в будь-якому випадку залишається частиною спільного культурного багажу. Особливо небезпечними є спроби дискредитувати образ Шевченка через представлення його як «вурдалака»,

людини, яка не заслуговує на той високий статус, що надає їй офіційна державна ідеологія.

«В цьому сенсі українська література і постать самого Шевченка перебувають у специфічній ситуації непрочитання – історичного, філософського, естетичного. Це феномен, аналогів якому важко знайти в Європі. Практично українська культура в цілому не пережила жодного періоду, який би дозволяв критичне «перечитування» культури та творчості окремих її представників в умовах академічного «спокою», артикульованого контексту без нав'язаних ззовні ідеологічних схем. Ідеологія завжди слугувала зловісним тлом для будь-якого аналітичного дискурсу. Спершу була ідеологія імперська, потім радянська, далі знову – сьогодні, по суті, неорадянська. А альтернативний до цих моделей дискурс, який дав собі назву постмодерного, теж витворив сітку власних ідеологем, нехай і з протилежним знаком. Лише повертаючи українську літературу в природні для неї європейські координати, можемо відтворити реальні змісти цієї літератури в багатогранності її внутрішніх переплетінь з інтелектуальними контекстами Європи» [5], зазначає О. Пахльовська.

Сьогодні офіційна державна ідеологія намагається «канонізувати» особистість поета. При цьому цікавість до творчого доробку Шевченка в молодого покоління падає. Як образно говорить Б. Ступка: «коли вішають на стіну – перестають читати» [Цит. за: 2].

Якщо ширше характеризувати цю ситуацію, то ми можемо побачити протистояння між двома підходами до інтерпретації творчості і особистості Шевченка. О. Пахльовська називає це суперечкою традиціоналістів з модерністами. Перші – акцентують на винятковості особистості Шевченка, на ключовій ролі його творчості в побудові сучасної української держави, витворенні культурних матриць, значної частини того культурного спадку, який дозволяє ідентифікувати українців як націю. Активно використовуються образи Шевченка-пророка, Кобзаря, тощо [5].

Це викликає своєрідну реакцію в частини молодшої інтелігенції, яка намагається «олюднити» Шевченка. Досить влучно суть такої позиції ілюструє іронічна теза Ю. Андруховича – «Шевченко – це наше все». Основним намаганням прихильників такого бачення Шевченка є подолання офіційних штампів, кліше, які використовуються для характеристики особистості поета. Досить часто подібна критика дійсно має підстави. В той же час, оцінка провідної ролі Шевченка для розвитку української літератури і культури в цілому абсолютно виправдана. Як говорить О. Пахльовська, в процесі презентації подібних значимих для культури народу особистостей абсолютно нормальною практикою є їх героїзація і, навіть, своєрідна канонізація. Прикладом може служити постать сучасника Шевченка – Адама Міцкевича, який для поляків є фігурою подібною за масштабом. Основна небезпека в подібних випадках – розмивання і дискредитація того сильного ціннісного

наповнення, яке одразу приписується образу [5]. В даному випадку ми фактично критикуємо рівень тих інтерпретаторів, які не можуть репрезентувати особистість Шевченка відповідно до заявленого рівня культурної фігури, обмежуючись повтором усталених штампів. Як наслідок, у тих, хто користується такою інтерпретацією, виникає відчуття дисонансу і цікавість до персони Шевченка знижується.

В цьому ж контексті слід розглядати офіційні заяви, урочисті заходи, в яких беруть участь представники органів державної влади, політична еліта. Образ Шевченка експлуатується для демонстрації позірного патріотизму, при цьому ті державні діячі, які беруть активну участь в подібних заходах, не мають образу справжніх патріотів. Так само не можна сказати, що держава надає якогось особливого значення захисту культурних цінностей, чи збереженню історичної пам'яті. Подібні акції якщо і відбуваються, то сприймаються більшістю населення як самореклама представників влади (наприклад – будівництво вертолїтного майданчика для прийому офіційних делегацій біля музею Шевченка в Каневі).

Отож, підсумовуючи, можна сказати, що більша частина проблем, пов'язаних з інтерпретацією творчості Шевченка, виникають уже в наш час. Відсутність чітких орієнтирів в плані національної самоідентифікації негативно позначається на сприйнятті творчої спадщини поета. При цьому геній Шевченка не варто ставити під сумнів, адже, фактично, ми просто стикаємося з його певною вульгаризацією. Українське суспільство з часу здобуття незалежності перебуває в пошуку власної ідентичності і, фактично, сьогодні вже переживає через це певну кризу. Образ Шевченка активно експлуатується і, в такій ситуації невизначеності, достатньо сильно дискредитується. До цього також варто додати і недостатньо глибоке проникнення, розуміння творчості або цілеспрямоване її перекручення і дискредитацію у публічних владних ритуалах і заявах.

Разом з тим, певні труднощі в інтерпретації Шевченка пов'язані не лише з сьогочасним трактуванням його особистості. Сам характер поезії Шевченка, її всеосяжність також створює певні перешкоди. Хоча, з іншого боку, це показник дійсної творчої величч, необхідності розгляду Шевченка в ряду європейських поетів (одним з яких він безперечно і був) на рівні з Міцкевичем, Пушкіним і іншими.

Для більш чіткого розуміння значимості творчості Шевченка в процесі формування української національної ідентичності необхідно хоча б побіжно розглянути і охарактеризувати основні моменти, які дозволяють говорити про нього як ключову особистість у формуванні української національної ідентичності.

Перша, так би мовити, проблемна точка – ставлення Шевченка до української мови. В процесі ідентифікації будь-якої етнонаціональної спільноти сама наявність окремої мови (не діалекту) фактично підтверджує претензії на окремішність. Так само важливим є

визнання цієї мови на рівні офіційних інститутів. Якраз в цьому контексті необхідно переосмислити вклад поета в розвиток сучасної української мови.

Загальновідомо, що Тарас Шевченко вважається фундатором сучасної літературної української мови. Для такого визначення є серйозні фактичні підстави. В першу чергу – ставлення самого Шевченка до української мови, використання її для написання поетичних творів. На відміну від більшості своїх сучасників українців-слов'янофілів, він не ставився до української як до діалекту. Фактично, лише Шевченко сприймав її як серйозний інструмент поетичного вираження. За нехтування українською поет, зокрема, критикував своїх сучасників:

Що ж, пиши мовою чужою в чужім краю, догоджай –
І будеш приласканий, зігритий славою...
Коли хочеш грошей
Та ще й слави, того дива,
Співай про Матрьошу,
Про Парашу, радість нашу,
Султан, паркет, шпори, –
От де слава! [6, с. 131].

Більшість української інтелігенції того часу підтримували заохочувану імперським урядом позицію про другорядність української мови, її підпорядкованість. Малоросійський діалект вважався придатним для переказу місцевого фольклору, будь-яка літературна творчість українською мовою могла бути можливою лише в розважально-гумористичному ключі. В якості довершеного прикладу наводили «Енеїду» І. Котляревського.

Для самого Шевченка питання мови, в першу чергу як інструмента творчого самовираження, було дуже болісним. Деякі наші сучасники, фактично, повторюють радянську тезу про космополітизм і двомовність поета. Це не зовсім правильно. Використання російської мови було вимушеним в умовах імперського мовного і культурного тиску. Писання поезії російською Шевченком слід розцінювати швидше як просту «пробу пера», а не як усвідомлене порівняння української і російської в якості інструментів. Поет жорстко стає в опозицію до російської мови як чужої, «черстої»: «Переписав «Слепуу» та й плачу над нею. Який мене чорт спіткав і за який гріх, що я оце сповідаюсь кацапам черствим кацапським словом! Лихо, брате отамане! Йй-богу, лихо! Се правда, що опріч Бога і чорта в душі нашій є щось таке страшне, що аж холод іде по серцю, як хоч трошки його розкриєш...» [Цит. за: 3, с. 11].

По-суті, Тарас Шевченко першим почав актуалізувати з допомогою української якісно іншу, серйозну соціальну тематику. Першим довів, що це, в принципі, можливо. В плані літературному – Шевченко в своїй поезії продемонстрував всі можливості української мови, підніс її як засіб виразу до рівня європейських мов. Наступним поколінням лінгвістів і мовознавців необхідно було лише оформити цей доробок в якості повноцінної теорії. Зараз ми, до речі, можемо чітко побачити, що в плані лексики, способів словотвору, інших чисто функціональних особливостей – мова

Шевченка значно ближча до сучасної, ніж, скажімо, мова Котляревського, чи, наприклад – Сковороди. Шевченко, фактично, проклав місток між усною і писемною літературною мовами. Це, до речі, і стало причиною його характеристики як «мужицького» поета. Така характеристика не обов'язково була негативною – так Шевченка характеризували і близькі товариші, зокрема, Куліш і Костомаров.

Також, варто зауважити, що Шевченко підходив до своєї поезії дуже виважено, власне, в плані стилю і використання певних мовних конструкцій. Як говорить І. Огієнко – поет намагався уникати архаїзмів, діалектних чи іншомовних слів, або ж використовував їх у якості художніх засобів: «...пильнував не вживати в своїй мові таких правобережних слів і форм, які були б запідозрені, як полонізмами... Так само уникав Шевченко й архаїзмів, цебто стародавніх виразів. Правда, в його мові вони нерідкі, та завжди на своєму місці, завжди як окраса стилю, чому вони в нього ніколи не разять читача. Шевченко свідомо уникав у своїй мові опрощення, уникав того розговірною жаргону, що часто чується в живій народній мові, а це робило його мову чистою й надавало їй ознак літературності» [4, с. 212].

Тож ми бачимо, що не маючи ніякої серйозної освіти в галузі дослідження мови, Шевченко фактично виконав серйозне завдання оформлення розмовної української в літературну форму.

З іншого боку – питання мови не лише лінгвістичне і літературне. Як уже зазначалося – для будь-якої етнопольної спільноти мова являється важливим ідентифікуючим фактором. В такому контексті розумілася імперським урядом проблема розвитку української мови. Саме тому були видані ті ж Емський указ і Валуєвський циркуляр. Адаже поширення української мови в публічному друкованому просторі через книги, і, особливо, періодичку створювало передумови для мобілізації національно свідомої інтелігенції, її ідентифікації за мовною ознакою. Заборона українського друку опосередковано підтверджувала претензії мови на повноцінний статус (а не як діалекту російської).

Шевченко ж, фактично, стояв в авангарді цього процесу. Він першим показав, що українська цілком придатна і в якості художнього інструмента, і для вираження серйозних суспільно-політичних ідей. Значимість поета, в цьому контексті, підтверджують і незрозумілі, на перший погляд, заборони писати українською під час заслання. Писати російською поетові було дозволено, саме російською користувався Шевченко в листуванні. Шевченко не просто пропагував українську мову як культурне явище, а, фактично, презентував її як інструмент для виразу актуальних соціальних і суспільно-політичних ідей. Подібного представлення, хоча би і у формі художнього твору, не робив ніхто.

Крім питання мови, є необхідність розглянути і інший аспект творчості Шевченка, який безпосередньо

стосується проблеми формування ідентичності. Як уже було зазначено вище – одним з ключових елементів будь-якої національної ідентичності є спільний культурний спадок і міфологізовані уявлення про походження і славне минуле. З упевненістю можемо говорити, що Шевченко значною мірою визначив і репрезентував наші сьгоднішні уявлення про ключові події історії. В цьому контексті можна розглядати його суспільно-політичні погляди, ставлення до релігії і церкви.

Як ми знаємо з усієї біографії поета, з самого дитинства він дуже цікавився героїчними сторінками української історії. В першу чергу, тими з них, які були особливо популярними в звичайних людей – козацтво і гайдамаччина. Вже в якості поета звертання до цих тем було однією з визначальних рис творчості Шевченка. До цього також додавалася тематика Київської Русі, алюзії на біблійні історії, античні сюжети, тощо.

Як говорять дослідники, Шевченко не був схильним ідеалізувати українську історію чи певних визначних особистостей. Натомість, в його оцінках часто превалювала критика, яку зараз ми можемо інтерпретувати навіть як державницьку. Сьогодні вже сформоване розуміння саме державницької, національної історії, коли події попередніх епох (києворуська доба, козацчина) розглядаються як частини загального причинно-наслідкового ланцюга, який в кінці кінців мав привести до суверенної, незалежної української держави. (Тут ми не беремо до уваги намагання окремих політичних діячів модифікувати курси викладання історії України, зокрема в загальноосвітніх школах і ВНЗ). Подібне, державницьке бачення історії України ми бачимо і у Шевченка. Мабуть найбільш відомий приклад – в поезії «Розрита могила»:

Ой Богдане!
 Нерозумний сину!
 Подивись тепер на матір,
 На свою Україну,
 Що, колишучи, співала
 Про свою недолю,
 Що, співаючи, ридала,
 Виглядала волю.

Ой Богдане, Богданочку,
 Якби була знала,
 У колиці б задушила,
 Під серцем приспала.
 Степи мої запродані
 Жидові, німоті,
 Сини мої на чужині,
 На чужій роботі.

Дніпро, брат мій, висихає,
 Мене покидає,
 І могили мої милі
 Москаль розриває... [6, с. 253].

На прикладі саме цього Шевченкового вірша можна дуже яскраво проілюструвати ще один надважливий момент для розуміння культурної спадщини як частини національної ідентичності. Коли ми говоримо, що Шевченко справив визначальний вплив на сприйняття

традиційних культурних цінностей, визначних історичних подій та постатей то, фактично, маємо це підтверджувати співпадінням образів і інтерпретацій в інших джерелах.

Повертаючись до наведеної поезії – подібний образ Богдана присутній в одній з найпопулярніших і найвідоміших українських народних дум «А вже років двісті...»: «Гетьмане Богдане, нерозумний сину, занапастив військо, ще й свою Україну». З однієї сторони, зважаючи на автентичність джерела, Шевченка можна характеризувати в даному випадку як провідника, інтерпретатора. А з іншої – зважаючи на популярність думи в сучасних виконавців (наприклад – гурт «Гайдамаки», Тарас Чубай), Шевченко фактично долучається до творення стійкого образу гетьмана Хмельницького. При більш детальному розгляді творчості поета подібних повторів і алюзій можна знайти досить багато.

Дослідники творчості Шевченка, характеризуючи його суспільно-політичні погляди, знову ж таки підтверджують тезу про державницький підхід до розуміння поетом української історії. Поет поступово відходив від позицій слов'янофілів, жорстко їх при цьому критикуючи за позірне зацікавлення українським та ідеологізацію історичних подій.

«Шевченко у 40-ві роки поділяв загальне захоплення слов'янолюбців Колларом і Шафариком, шанував їх і пізніше, але його світогляд розвивався в бік поєднання національного визволення з соціальним; і свої надії він дедалі більше пов'язував не так із слов'янством самим по собі, як із внутрішнім вибухом у самій Російській імперії, з самим українським народом» [3, с. 35].

Отже, характеризуючи творчість і особистість Шевченка, ми виходимо на одвічну українську проблему пошуку і формулювання національної ідеї. Масштаб творчої спадщини Шевченка дозволяє сподіватися, що, опираючись на його геній, національна ідея буде сформульована. При цьому, звичайно, необхідно уникати всього того спектру переключень, якими так легко спотворити Шевченка.

«Шевченко як духовна субстанція нації був і є визначальним критерієм, за яким здійснюється нарощення в національній культурі від покоління до покоління гуманістичних духовних можливостей народу, які сприяють розквітові людської особистості. Тому прагматична актуалізація, а отже – вульгаризація задля спекулятивно витлумачуваної тези, хай украї і важливої для певної соціально-політичної чи культурної ситуації, гуманістичного, демократичного змісту літературно-мистецької спадщини Шевченка, його думок, ідей, образів, символів, метафор насамперед приносить шкоду не самому Шевченкові, а його народові, національній культурі» [3, с. 56].

Тож, враховуючи те, наскільки глибоко вкорінений Шевченко в нас самих, повноцінна інтерпретація його творчості є одним з першочергових завдань для дослідників, в тому числі і з метою формування національної ідентичності українців.

1. Альварт Є. Тарас Шевченко у культурі пам'яті та політиці історії сучасної України / Єнні Альварт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.historians.in.ua/index.php/istoriya-i-pamyat-vazhki-pitannya/240-yenni-alyvart-taras-shevchenko-u-kulturi-pamiati-ta-politytsi-istorii-suchasnoi-ukrainy>. 2. Балицкая И. Тарас Шевченко / Инга Балицкая. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/projects/2008/05/13/523461.html>. 3. Дзюба І., Жулинський М. На вічному шляху до Шевченка / Іван Дзюба, Микола Жулинський. //

Тарас Шевченко. Зібрання творів: У 6 т. [текст]. – К., 2003. – Т. 1: Поезія 1837–1847. – С. 9–66. 4. Огієнко Іван. (Митрополит Іларіон) Історія української літературної мови / Упоряд., авт. іст.-біогр. нарисів та приміт. М. С. Тимошик / Іван Огієнко. – К.: Наша культура і наука, 2001. – 440 с. 5. Пахльовська О. Тарас Шевченко – письменник ХХІ століття / Оксана Пахльовська // День. – № 87–88, 24.05.13; № 92, 31.05.13. 6. Шевченко Тарас. Зібрання творів: У 6 т. [текст] / Тарас Шевченко. – К., 2003. – Т. 1: Поезія 1837–1847. – 784 с.

Тетяна Талько

Містична харизма любові – визначальна складова національної ідентичності українського жіноцтва у творчості Т. Шевченка.

В контексті проблеми національної ідентичності розглядаються особливості шевченкової інтерпретації містичного дару любові, притаманного українському жіноцтву.

In the national identity problem context the peculiarities of the Shevchenko's interpretation of the mystical gift of love inherent to the Ukrainian women are considered.

Доба глобалізації з її безмежною інформаційною відкритістю призвела до радикальних трансформацій традиційного соціокультурного простору існування європейських народів, в тому числі й українського, суттєво вплинувши на процеси національної ідентифікації. І, в той же час, новітні перетворення, як це не дивно, спровокували активне відродження багатьох призабутих ерою владарювання раціоналізму і просвітництва явищ духовного життя, на кшталт містицизму. Пристосовуючись до потреб часу, цей феномен набув нових рис і означив себе в якості неомістицизму, відкривши простори для активної діяльності великої кількості нових лжепророків, магів і чаклунів. Нині однією з показових ознак стану розвитку суспільної свідомості українців є легковірність, з якою вони майже беззастережно довіряють новітнім гуру і лжепророкам. На цьому тлі роздуми про містичну складову творчості Шевченка в контексті проблеми національної ідентичності виглядають як данина моді, відповідно, заявлена тема не може не викликати зауважень, а отже потребує розмежування з розхожими уявленнями про містичне і докладного обґрунтування легітимності дослідження творчості Т. Шевченка в аспекті її містичної складової.

Є очевидним, що Шевченко, якого часто називають національним пророком, не був містиком у найбільш поширеному розумінні цього слова. Тобто, до чогось таємничого, темного та чаклунського прямого дієвого стосунку не мав. Свідоцтва про спроби поета хоча б раз у житті здійснити магічний обряд чи вчинити дії, які б сприяли налагодженню зв'язку з демонічними таємними істотами та силами, відсутні. Участь у езотеричних ритуалах чи сповідання будь-якої форми окультизму також не належать до фактів поетової біографії. Також у спадку великого Кобзаря ми не знайдемо *послідовно розробленого вчення* про індивідуальний досвід духовного самопізнання, заснований на внутрішньому єднанні людського духу з Абсолютом. І все ж, постійне трансцендування у сферу ірраціонального для відтворення цілісності буття мало

прямий стосунок до поета, а релігійно-містичні мотиви пронизують всю його творчість. Слід прислухатися до О. Забужко, яка зауважує, що «Кобзар» має коментарі та апокрифічні додатки до Святого Письма, і його слід розглядати як «безнастанний, часами вельми драматичний, але завжди *безпосередній діалог людини з Богом*» [2, с. 12–13]. Дослідниця шевченкового міфу України наводить цікаві дані з роботи Ю. Шевельова «Микола Ге і Тарас Шевченко: Мистець у відмінному контексті», де зазначається, що в повному корпусі шевченкової поезії «слова Бог, божий, Господь, господній, Ісус, Христос та Христів вжито 1281 раз», у російських текстах «слів «божеських» – 1398 [Цит за: 2, с. 12]. Цілком слушно О. Забужко висновує, що спадщина поета є фактом не лише історії літератури, але й історії релігії, а, отже, не випадковою була її сакралізація в наступному історико-культурному функціонуванні.

Національна ідентичність формується із елементів культури – вартостей, міфів, символів, традицій тощо, переосмислених в контексті буття етносу і має світоглядно-ціннісні засновки. Одним із таких ціннісних засновків, що визначальним чином вплинув і нині суттєво впливає на формування національної ідентичності кожного українця став створений Шевченком національно-консолідуючий авторський міф [2, с. 15], міф України, який має містико-релігійне коріння.

Серед світоглядних установок українського генія містичний елемент займає особливе місце як ірраціонально-інтуїтивний принцип осягнення сущого. Шевченків містицизм має як архаїчні язичницькі, так і християнські витоки. Християнський теоцентризм поетового світобачення не викликає сумнівів, навіть попри його «богоборчі» заяви, які насправді були боротьбою з ненависним для нашого поета «візантійством» у християнстві [Див.: 2, с. 28].

Сутність містичної обдарованості поета стає зрозумілою у яскравому висвітленні її засновків Дм. Донцовим. Дослідник містики лицарства запорізького